

VARGA BOGLÁRKA

A KISTÉRSÉGEK KULTURÁLIS KÁLVÁRIÁJA

KopiaKollektiva

■ *Kerekes Emőkével, a KopiaKollektiva elnökével és férjével, Balla Zoltánnal, az egyesület alelnökével beszélgettem arról, hogy milyen nehézségekkel jár falusi értelmiségiként helytállni és teret nyerni egy konzervatív közegben kortárs stílusban alkotó művészként. Elsősorban arról érdeklődtem, mivel foglalkoznak, és milyen képzést végeztek, hogy az egyesület vezetői lehessenek.*

Kerekes Emőke 21 évesen ismerkedett meg a fotózással Budapesten. Egy fényképészboltban dolgozott kilenc hónapig, hogy tanulni tudjon. Itt követte figyelemmel azt, ahogy a város riporterei eleinte filmszalagokon vitték az elkészült képeket előhívatásra, majd később már digitális fényképezőgépekről nyomtatott anyagot. Időközben Kanyó Bélával, Budapest leghíresebb táncfotográfusával kezdett dolgozni, és egy színház fotósa lett gyakornoki időre. Azóta azt vallja, a fotográfus szakma legjobb iskolája a táncfotózás, hiszen ott tanulható meg, hogy jókor kattanjon a gomb. Az volt az elképzelése, hogy művész legyen. Gyakran találkozott elbizonytalanító megjegyzésekkel, amelyek arra hivatkoztak, hogy abból nem lehet megélni. 26 éves koráig foglalkozott színházi és táncfotózással. Hitt abban, hogy a kultúra és művészet az emberi lét legszebb része, ami megkülönbözteti az egyszerű önfenntartó működéstől. Ez volt az egyetlen mentsvár a hétköznapi szürkeségében, hisz tisztességesen élhetett minden napjaiban egy olyan közegben, amiben van varázslat. A technika elsajátítása után a kaposvári főiskolára felvételizett fotóriporter-képszerkesztő szakra. Második próbálkozásra nyert felvételt, de úgy érezte, nem kap meg mindent, amire szüksége van. Két év után otthagya a kaposvári főiskolát, és a budapesti Moholy-Nagy Művészeti Egyetemre felvételizett, ahova első próbálkozásra fel is vették. 30 évesen végezte el az egyetemet, és élete egyik legjobb döntésének tartja, hogy volt bátorsága meglépni ezt. Jelenleg a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetemen végez mesterképzést.

Balla Zoltán kiskorától rajzolt, és érdekelte a képalkotás. Számára egy bizonyos flow élménnyel társult az, amikor látta a kompozíciót kialakulni. Felvételizett a kolozsvári műépítészeti szakra, de nem sikerült bejutnia. Helyette a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem környezettudományok szakán végzett alapképzést. Az egyetem elvégzése után Marosvásárhelyre költözött, és ott próbált önállósulni. Egy kisebb-nagyobb krízishelyzet után 25 évesen visszanyarodott a képalkotáshoz néhány barátja biztatására. Az egyik támogató barátja, Filep Farkas egy fotós szakkönyvvel és egy Canon fényképezőgéppel érkezett hozzá, és gyakorlásra sarkallta. Némi tájékozódás és még több biztatás után visszament Kolozsvárra, és felvételizett a Sapientia film-fotó-média szakára.

Alapképzés alatt minden alkalmat megragadva önkéntesen ment forgatásokra, és a szakmai fejlődést tartotta szem előtt. Mesterképzésen találkozott az „állókép a mozgóképben” fogalmával, és azóta alkot ebben a stílusban. Ezek a mozgóképek is úgy működnek, mint a fotográfiák. „Nem mozdítod a kamerát, csak ha a koncepció része, és várod, hogy mit hoz eléd az élet. Másoknak ez unalmas, de számomra lenyűgöző és terápiás hatással bír.” Azt vallja, mai napig van mit fejlődni, hiszen folyamatosan új technikák, kihívások elé áll.

Mikor, hogyan és miért indult az egyesület?

Az első kézzelfogható jelek talán akkor mutatkoztak, amikor Emőke megismerkedett Zoltánnal, és elkerültek Havadtőre, Maros megyébe, anyai nagymamája falujába. Eleinte teljesen lekötötte őket a kert és a falusi élet nyugodt lüktetése, viszont amikor mindezt megszokták, keletkezett egy űr. Emőke azt érezte, a kultúra kiesni látszik az életéből. Míg a régi falusi embernek az élete volt a földje és munkája, addig a Budapestről hazatérő művésznak teljesen más elképzelése volt a mindennapjairól. Elvárásolta a természet, viszont a nagyvárosi lehetőségekhez képest közel sem elégíthette ki kulturális vágyait. Azzal tartották magukat „életben”, hogy például Kadarkai Endre műsorait hallgatták, hogy ne felejtsek el azt a műveltséget, és aktív szókincsük része maradjon a művészet. „Szó által gondolkodunk. Súlyos mélységből indult minden. Hogyan lehessünk úgy önmagunk, hogy ne bántsunk meg vele senkit?” Nehézséget okozott beilleszkedni a falusi szóhasználatba, kommunikációs térbe, hiszen úgy érezték magukat, mintha akaratlanul tűnnének lekezelőnek a helyiekkel szemben.

„Miért szeretjük falun? Miért jöttünk ide? Mik lennének az álmaink? Mi az, amire szellemi igénnyel rendelkező emberként szükség van? Hogyan találjuk meg a falusi szférában azokat az embereket, akik igényekkel rendelkeznek?” – ezek voltak a megindító szikrák valamivel a hazaköltözés után.

„Régi álmom volt már Budapesten is egy közösség. Volt ott is a Kopiának előzménye. Rendeztünk saját táborokat, voltak megmozdulások, de egyesület soha nem jött össze. Vagy nem volt rá pénzünk, vagy utaztunk, emigráltunk, férjhez is mentem” – meséli Emőke izgatott nosztalgiával.

2020-ban Bukarestben éltek, hisz Zoltán ott volt híradós. Ott érte őket a pandémia, és akkor tapasztalták meg a várost kultúra nélkül. Ekkor jöttek rá, hogy az a közeg jóval nyomasztóbb így, mint egy falu, hisz az utóbbiban ott a természet. Ha a városban nincs műveltség, iskola, színház, kiállítás, akkor csak a robotolás van. „Koncertet és éttermet is kivonva csak azt érezkedtem, hogy kint is be vagy zárva” – panaszolja Zoltán. Ekkor határozták el, hogy a kéthavi bezártság után el kell indítani ezt a régi álmot. Ezt követően Emő visszatért Havadtőre, Zoltán pedig Bukarestben dolgozva segítette őt kibontakozni.

2020 nyarán így került megszervezésre az első alkotótábor, melyet a járványügyi megszorítások miatt kis létszámmal és szabadtéri programokkal kellett kivitelezniük, de így is a vártnál nagyobb sikert arattak. Erdély számos pontjáról, de Németországból is érkeztek érdeklődők a Maros és Hargita megye határán fekvő Kőrispatakra. Meglepő módon olyan emberek voltak nyitottak az ötletre, akiknek addig semmilyen kapcsolata nem volt a kortárs művészetekkel. Cégvezető, mérnök és informatikus is kihasználta a pandémiából származó szabadidejét, és így kívánt fejlődni egy tőle igencsak távol álló területen. Ugyanekkor arra is odafigyeltek szervezőként, hogy minden korosztályt megszólítsanak. Tizenévesektől nyugdíjasokig bárki megtalálhatta magát az akkor még köves utakon, tehéncsordák és mosolygós kedvű szalmakalap-készítők szomszédságában. Eb-

ben a táborban körvonalazódott a záróesemény azóta hagyománnyá vált jellege is, melynek keretein belül a heti programokon készült fotográfiaiak kerülnek bemutatásra a kőrispataki kisbolt és kocsmá teraszán. Akkor még csak a falubeliek érdeklődő tekintete kísérte figyelemmel a kiállított munkákat, de évről évre egyre többen érkeznek a résztvevők ismerősei, barátai, családtagjai közül, hogy nem konvencionális helyszínen találkozzanak a művészettel.

„Ha sokan jelentkeznek és sikerül, akkor utána beadjuk a nevet a bukaresti hivatalnál. Megalapítjuk az egyesületet.” – mondták. A sok pozitív visszajelzés után szeptemberben így is tettek. December 17-én megalakult a KopiaKollektiva Egyesület. A tudás fejleszthető, a közösségnek karakterekre van szüksége, akik építik egymást és a környezetüket egyaránt. Az elején azokat a barátokat keresték meg, akikkel addig csak kocsmaszaloknál beszélgettek az egyesület terveiről. Ezekből az első évben tanulópénz lett, amivel sokat fejlődhetnek. Most, három év távlatából már van gyakorlatuk pályázatírás, rendezvényszervezés és menedzsmentterületen is amellett, hogy kibontakozhatnak művészetükben.

Miért pont KopiaKollektiva?

„Nevünknek két alkotóeleme van. Kopia, mert mind a fotóban, mind a filmben használjuk ezt a kifejezést, mint papírkép vagy filmszalagmásolat. Elengedhetetlennek tartjuk a társművészetek bevonását a projektbe. Az egyesület jelenleg 13 tagból áll, ebből két fotográfus, többen fotó-film, de inkább film szakterületről. Van köztünk képzőművész, irodalmár, pszichológiával foglalkozó, viszont programozó kolléga is akad – ezért került az egyesület nevébe a Kollektiva, hiszen minden művészet megtalálja benne magát” – magyarázza Emőke. Attól is izgalmas az egyesület koncepciója, hogy amikor ilyen változatos területekről gyűlnek össze művészek, akkor a kidolgozásra váró témának teljesen különböző kidolgozásai mutatkoznak meg: „Fontosnak tartottuk, hogy a filmben és fotóban megmutassunk földrajzot, történelmet, irodalmat, filozófiát, hisz ezek mindenhez tudnak kapcsolódni. Aki ezek egyikében jártas, annak a többiről is kell, hogy fogalma legyen.”

De milyen célokkal álltak neki az egyesület szervezésének?

„Elsődleges célunk a kortárs fotó és kísérleti film népszerűsítése az erdélyi kistérségekben, valamint a falusi értelmiség képviselése” – mondja Emőke. Szeretnének hangot adni annak a közegnek, akikről gyakran megfeledkezünk. Miért ne jutna egy vidéki adófizető ugyanolyan minőségű kultúrához, mint egy városon élő? „Mi nagyon hiszünk abban, hogy ha már uniós állampolgárok vagyunk, akkor nem csak vendégmunkások lehetünk külföldön, hanem itthon is részesülhetünk a nyugati mentalitás szerint kellő műveltségben vidékiként is.” – egészíti ki mondandóját Zoltán. A legfontosabb, hogy visszaadhatnak valamit abba a közösbe, ami őket felépítette és azzá nevelte, akik létrehozták ezt az alapítványt. „Ez gyógyít minket, hogy a közösségünket is hosszú távon gyógyítani tudjuk vele” – teszi hozzá Emőke. Azt vallják, célt adott az életükben, ennek nyomán mentek a falvakba. Fel sem merült bennük, hogy valakit ne érdekelne az elképzelés. Elmondásuk szerint kaptak már hideget-meleget, de ez sem tántorította el őket. „Biztos minden faluban van egy fiatal vagy idős, aki hasonlóan szenved attól, hogy nem foglalkoznak eleget a kistérségek kulturális életével” – teszik hozzá teljes meggyőződéssel. A legtöbb településen örömmel is fogadták az ötleteiket, viszont akadt olyan is, aki visszautasította a kiállítások ötletét.

Mégis milyen kiállításokkal érkeznek ezekbe a kicsi, eldugott falvakba? – merülhet fel a kérdés.

Kerekes Emőke és Balla Zoltán úgy döntöttek, megreformálják az egyszerű falusi emberek művelődési színtereit. A pandémia ideje alatt voltak a hazai és határon túli színházaknak, múzeumoknak olyan tevékenységei, melyek során a falusi ember is könnyedén át tudott élni egy ilyen művelődési alkalmat. Sajnos a félelem beigazolódott, és a vírushelyzet lejártaival az online térben követhető előadások és tárlatvezetések visszaszorultak. Ismét megfélemedeztek a vidékiekről, akiknek nincs, vagy aligha van lehetősége elmenni a városba. Sokaknak problémát okoz a közlekedés, hiszen járművel és jogosítvánnyal nem rendelkezik mindenki, valamint a tömegközlekedési járatok sincsenek az előadások végéhez időzítve, ugyanakkor anyagilag sem engedheti meg magának sok család, hogy minőségi kultúrafogasztó lehessen.

„A KopiaKollektívával a helyi igényekhez igazítva meg tudunk teremteni olyan lehetőségeket falvakban, amiken mi is szívesen részt vennénk városban. Ugyanazt a minőséget megadni minden eseményünkkel, mintha városra csinálnánk. Nem adjuk lejjebb azért, mert falura megyünk. Mindenkinek ugyanúgy lehetősége kellene legyen a művészet elérésére” – erről szólnak a kiállítások.

A kiállítások anyaga is a kistérségi lakosok mindennapjaihoz illeszkedik, ezzel sugallva, hogy nem kell hozzáértőnek lenni ahhoz, hogy részesüljön valaki a művészetből. A kiállított fotók nagy része a környékbeli táj reprezentációja, melyben a vidéki ember keze munkája alakítja a koncepciót. Úgy mutatják be, hogy meglásson benne mindenki egy másik szintű „szépet”, ezzel hirdelve, hogy érték és büszkeség a terület, a föld, a státusz, ami ismerős. Minden képben benne van az ember mint alakítóerő.

Így merült fel az ötlet, hogy a kisboltok külső falain jelenjenek meg a fotográfiaiak, és elindították a Vitrina Kortársfotó Kiállítást. Úgy vélik, ha kultúrházakba meg dísztermekbe zárnák a kiállításokat, sokan a megnyitóra sem jönnek el, hiszen nincsenek hozzászokva, hogy valami különleges történik, vagy az előbb említett idegenség okozza problémát. A kisboltok teraszra viszont egy kézenfekvő tranzithely, hiszen mindig eljár az ember vásárolni. Ha kiállítás van egy ilyen teraszon, ha csak egy „Ez hogy került ide és mikor?” kérdés erejéig, de megragadja a látogatók figyelmét. „Az egyszerű embernek ritkán adatik meg, hogy múzeumba mehessen, ezért mi elvisszük neki a művészetet oda, ahol ott-honosan mozog. A klasszikus kultúraprezentáció helyett a helyigényekhez alkalmazkodunk. Minden térben más kontextussal gazdagodik egy tájkép” – magyarázza Emőke a kiállítások lényegét.

Az első ilyen jellegű kiállítás a Maros megyei Gegesben volt, amit Emőke egyedül állított össze, ezzel ösztönözve tagjaikat, hogy lakhelyük környékén is szervezzenek hasonló alkalmakat, népszerűsítsék az egyesület munkásságát. Az említett ösztönzés sikeres volt, hiszen az elmúlt évben a nyárádszentlászlói unitárius templomban és iskolamúzeumban is megtekinthetőek voltak Lőrinczi Inez (az egyesület egyik fotográfusa) és Kerekes Emőke alkotásai, valamint Szilágynagyfaluban is sikerült megszervezni egy alkalmat, ahol Torkos Márk Erik és Lőrinczi Inez munkái voltak megtekinthetőek.

Mostanra egyre nagyobb számban érkeznek a megkeresések, hogy mikor jutnak el különböző településekre. Idén több faluba is eljutottak, és egyre nyitottabbak feléjük a helyi lakosok annak ellenére, hogy az elején idegenkedve nézték, ahogy fotográfiaiakat helyeznek el a kiskocsmá teraszára. A kis létszám miatt nehezen megoldható, hogy minden kérdésnek eleget tegyenek, hiszen sok előkészülettel jár egy ehhez hasonló projekt kivitelezése. Megtudtuk, hogy a képek

előzetes szelekción mennek át, hogy a tér hangulatához, kialakításához, fényviszonyaihoz kapcsolódni tudjanak, ezért körültekintő felméréseket kell végezni a helyszínen.

A kiállítások és alkotótábor mellett milyen tevékenységek zajlanak még?

„Arról beszéltünk, hogy milyen eseményeink vannak, viszont ugyanilyen súlya van az online térben való jelenlétünknek. Ezt azért tartjuk fontosnak, mert nincs kapacitásunk annyi helyre eljutni, mint amennyire szeretnénk. Szeretnénk, hogy hallgassanak minket az emberek, a világon bárhol éljenek. Ez a lehetőség van, amivel eljuttathatjuk nekik ingyen az információt. Itthon szerencsére nagyon jó az internet a falvakban is. Így erősíthetjük bennük a tudatot, hogy nem feledkeztünk meg róluk, falusiakról, és állandó jelleggel biztosítunk művelődési lehetőségeket. Persze a városiaknak is megmutathatjuk, hogy itt vannak ezek a hihetetlen falvak, olyan építészettel, emberekkel és történetekkel, akikhez megéri ellátogatni. Nem csak az üdülőttelep, és a Bucsin lehet jó hétvégi program. Csak állj meg és szállj ki az autóból, vegyél egy friss levegőt, és nézd meg a képeket” – válaszolta kérdésemre a KopiaKollektiva elnöke.

A 2024-es évre mik a tervek?

Emőke és Zoltán elmondták, hogy épp az interjút követően készültek az évi régi összefoglaló gyűlést megtartani, és felvázolni a következő év programjait, ezért elárulták, hogy milyen érdekességekkel készülnek idénre. A nyári alkotótábor mellett szeretnének egy téli kiadást is megszervezni, hiszen teljesen más lehetőségeket kínál a téli táj megörökítése, történjen az bármilyen médiumon keresztül. A 2024-es tervek kapcsán Emőke azt is elárulta, hogy idén több ilyen jellegű kiállítással készülnek, és akárcsak tavaly, a boltok teraszai és templomkiállítások mellett más helyszínekben is gondolkodnak. Viszont szeretnének autószerelő műhelybe, vonat- és buszmegállóba is eljutni művészetükkel. A kiállítások és kerekasztal-beszélgetések mellett szeretnének a nyár folyamán foglalkozásokat tartani a lakhelyüket körülvevő falvak érdeklődőinek. Ugyanakkor bővíteni szeretnék csapatukat, bevonva az építészet és a kortárs tánc képviselőit. Emellett mesterkurzusokat is szerveznek majd a továbbiakban az egyesület tagjainak. Ennek eredményeképp újabb kiállítást lehet összerakni, hisz a szerteágazó szakterületeknek és generációs különbségeknek köszönhetően mindenki máshonnan közelíti meg ugyanazt a témát, és egyedi, inspiráló és sokkal izgalmasabb dolog születhet belőle.